

О.С. ТКАЧУК. ЗНАЧЕНИЕ ФОНЕТИКО-ОРФОЭПИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

Резюме. В статье освещены актуальные проблемы, касающиеся уровня сформированности фонетико-орфоэпической компетентности младшего школьника, формирование речевых навыков общения, которые найдут применение во всех сферах жизни, способствовать осознанию последовательности звуков в слове, установлению правильных соотношений между звуками и буквами, развитию фонематического слуха, что в свою очередь способствует преодолению недостатков произношения и формированию полноценных фонематических представлений. Рассмотрен вопрос о том, с чем связано и чем объясняется неослабевающее внимание к выработке фонетических и орфоэпических навыков; о особенностях и педагогические приемы их выработки и систематичность этой работы на уроках украинского языка.

Ключевые слова: фонетико-орфоэпическая компетентность, правильное звукопроизношение, диалектный акцент, звуковая культура речи.

O.S. TKACHUK. ESSENE PHONETIC AND PRONOUNCING COMPETENCE YOUNGER STUDENTS

The summary. In the article the actual problems concerning the level of formation of phonetic and pronouncing competence younger student, the formation of speech skills, which will be used in all areas of life, promote awareness of the sequence of sounds in speech, establishment of correct relationships between sounds and letters, develop phonemic hearing that in turn contributes to overcoming the defects of pronunciation and the development of adequate phonemic representations. The question about something related and which explains the unremitting attention to the development of phonetic and pronouncing skills; about the features and teaching methods of their production and systematic work of the lessons of the Ukrainian language.

Key words: phonetic and pronouncing competence, correct zvukoproiznosheniya, dialect accent, the sound of speech.

Рекомендовано до друку.
Д-р пед. наук, проф. С.Г. Карпенчук.

Одержано редакцією 22.02.2017 р.

УДК: 372. 881. 1

О.М. КОВАЛЕНКО

ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ДЕРЖАВНОЇ В СУЧАСНІЙ ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Резюме. У статті розкриваються концептуальні засади, покладені в основу створення нового покоління підручників з української мови для початкової школи з російською мовою навчання.

Ключові слова: початкова школа, підручник, державна мова.

Упродовж останнього десятиріччя відзначається значне зростання рівня свідомості населення щодо важливості опанування дітьми державної мови. Тому на сьогодні нагальною проблемою є вирішення питання підвищення вимог до рівня викладання української мови особливо в тих школах, де вона вивчається як друга.

Теоретичні засади щодо розв'язання цієї проблеми знаходимо в працях відомих українських лінгводидактів А.М. Богуш, І.П. Гудзик, Н.А. Пашківської, В.А. Трунової, О.Н. Хорошківської.

Пріоритетними завданнями в галузі вивчення мови і літератури в сучасній початковій школі згідно з Державним стандартом визнано розвиток особистості учня, формування його комунікативної компетентності та загальних уявлень про мову як систему і літературу як вид мистецтва [1].

Основною метою навчання української мови як державної є формування комунікативної компетентності з урахуванням інтересів і можливостей учнів початкової школи [2].

Для повноцінної реалізації цієї мети необхідно створити такі умови, щоб випускник початкової школи з російською мовою викладання за рівнем знань і мовленнєвих навичок, здобутих на уроках української мови не відрізнявся від своїх ровесників – випускників початкової школи з українською мовою навчання. Саме такий рівень володіння державною мовою дозволить створити рівні стартові можливості для учнів щодо подальшого вибору навчального закладу і отримання середньої освіти в школі з українською або російською мовою навчання.

Реалізація цих завдань стає можливою на підставі забезпечення комплексного впливу багатьох факторів, не останнє місце серед яких займає шкільний підручник. Адже підручник – це книга, з якою дитина часто-густо залишається наодинці. Від того наскільки цікаво їй буде виконувати пропонувані в підручнику вправи, який вплив на формування її мовних знань і мовленнєвих навичок вони матимуть у багатьох випадках залежить її загальне ставлення до виучуваного предмета.

Окрім того, підручник – це основний орієнтир для вчителя, який дозволяє методично правильно організувати роботу на уроці з тим, щоб отримати найкращий результат. Тому, безперечно, якість підручника, його зміст і структура є важливими чинниками, що впливають на результативність навчання.

З метою оптимізації вивчення української мови як державної у школах з російською мовою навчання і забезпечення сформованості основ комунікативної та лінгвістичної компетенції учнів на рівні шкіл з українською мовою навчання було визнано необхідним розробку підручників нового покоління.

© О.М. Коваленко, 2017

Метою цієї статті є розкриття концептуальних засад створення нового покоління підручників з української мови для 1-4 класів загальноосвітніх закладів з навчанням російською мовою авторів О.М. Коваленко, Ю.М. Тельпуховської (видавництво «Ранок», м. Харків).

Підручники будувалися із врахуванням закономірностей засвоєння мови, основних загальнодидактичних принципів навчання (науковості, доступності, систематичності, свідомості, активності, наочності, урахування індивідуальних особливостей учнів тощо), загальнометодичних принципів (уваги до матерії мови, розвитку чуття мови, випереджального розвитку усного мовлення щодо писемного тощо), часткових методичних принципів (принцип розвитку комунікативних здібностей учнів, урахування знань з рідної мови, комплексного підходу до формування мовленнєвих умінь, інтенсивності навчання, обмеженого лексичного і граматичного мінімуму, принцип оптимального співвідношення між знаннями з мови та мовними й мовленнєвими вправами тощо) а також з урахуванням тих рівнів роботи з розвитку мовлення, які виділяються в сучасній методиці, а саме: рівень вимови, лексичний, граматичний рівень, рівень тексту.

Курс української мови в початкових класах має практичне спрямування. Тому його основним завданням є розвиток мовленнєвих навичок учнів для здійснення вільної комунікації державною мовою в будь-яких ситуаціях соціально-побутового життя. Саме ця ідея є наскрізною і об'єднує між собою всі підручники для 4-х років навчання.

Розкриємо детальніше концептуальні засади, покладені в основу створення нового підручника з української мови для 1 класу.

Підручник «Українська мова» для 1 класу шкіл з російською мовою навчання авторів О.М. Коваленко, Ю.М. Тельпуховської призначений для того, щоб прищепити інтерес до вивчення української мови, навчити розуміти її, сформувані бажання спілкуватися нею, виховувати в дітей повагу до української держави, народу, його мови, культури. Навчальний матеріал у підручнику подається блоками відповідно передбачених програмою лексичних тем. Його рівномірно розподілено за уроками, кожен з яких представлено на окремому розвороті. Кількість уроків відповідає чинному навчальному плану.

Серед уроків, представлених у підручнику, виділяються такі основні типи: 1) урок вивчення і закріплення нової теми; 2) урок повторення знань; 3) урок розвитку зв'язного мовлення. Крім цього передбачено проведення уроків, спрямованих на розширення читацького кругозору завдяки ознайомленню дітей з українською дитячою літературою. На кожному уроці вивчення і закріплення нової теми чітко окреслено обов'язковий лексичний мінімум для засвоєння й активного вжитку. Цей мінімум подається у вигляді підписів до малюнків. Підписи призначені для вчителя і тієї категорії учнів, які вже вміють читати по-українському. Таким чином реалізується принцип диференційованого підходу до навчання.

Новизна підручника визначається тим, що:

- 1) у період початкового курсу вивчення української мови як другої паралельно з опануванням усного мовлення передбачається введення зорового підкріплення почутого слова, чим забезпечується сприйняття образу нового слова в єдності його значеннєво-сміслової, усної та графічної форм;
- 2) опанування теоретико-практичного матеріалу, на основі якого здійснюється розвиток мовленнєвої компетенції учнів, відбувається через включення й активне використання літературного матеріалу для слухання, читання і спостереження граматичних явищ мови.

Структура підручника. Книга складається з двох частин. У першій частині пропонуються завдання, спрямовані на розвиток навичок слухання і говоріння.

Основним прийомом навчання другої мови на початковому етапі є наслідування. Виходячи з цього, у структурі уроку, присвяченого вивченню і закріпленню нової теми, виділяються такі етапи:

1. Слухання розповіді вчителя за сюжетним малюнком підручника.
2. Вивчення нової лексики за предметними малюнками.
3. Складання учнями розповіді за сюжетним малюнком з використанням вивченої лексики і з опорою на зразок, заданий учителем.
4. Робота з віршованими творами дитячої літератури, у ході якої відбувається закріплення виучуваної лексики, формуються орфоепічні та граматичні навички. Передбачається, що всі вірші читаються вчителем, а учні повторюють за ним певні слова і синтаксичні конструкції. Подані у першій частині твори можуть також використовуватися і для забезпечення диференційованого навчання, тобто пропонуватися для читання учням, які достатньо оволоділи цією навичкою. Колективне вивчення віршів напам'ять відбувається зі слів педагога. Залежно від рівня підготовки класу, вчитель вирішує, які з них мають бути вивчені напам'ять.

5. Дидактична гра, метою якої є практичне засвоєння певних граматичних явищ української мови з опорою на виучувану лексику.

У підручнику на кожному уроці пропонуються завдання, спрямовані на створення комунікативних ситуацій з використанням власних спостережень учнів та їхнього життєвого досвіду.

Друга частина підручника є варіативною, що дозволяє на практиці реалізувати особистісно зорієнтовану модель навчання.

Перший варіант другої частини розрахований на виконання навчальних завдань, визначених чинною програмою. Його структура є подібною до структури першої частини. Другий варіант розрахований на учнів, які в букварний період навчання грамоти рідною мовою швидко опанували навичку читання і виявляють бажання навчитися читати і писати по-українському. Зроблене дітьми відкриття щодо можливості перенесення навичок, набутих на уроках навчання грамоти рідною мовою, на процес читання українською стане дієвим стимулом підвищення мотивації до вивчення державної мови.

Лексичні теми, запропоновані для засвоєння в обох варіантах, є абсолютно ідентичними. Однак, у другому варіанті паралельно із вправами, спрямованими на розвиток навичок усного мовлення, пропонуються завдання на ознайомлення учнів з буквами власне українського алфавіту та вводяться вправи з читання і письма. Пропоновані завдання, крім формування навичок каліграфічного письма й уміння читати, сприятимуть фіксації у пам'яті учнів зорового образу виучуваних слів, що позитивно позначиться на рівні їхнього мовленнєвого розвитку. Структура ж розташування матеріалу на сторінках підручника не зазнає принципових змін.

Такий підхід до створення підручника для першого класу, на нашу думку, дозволить значно збагати активний словниковий запас учнів і сформувані в них початкові навички зв'язного мовлення, що стане важливим підґрунтям для подальшої роботи, спрямованої на розв'язання кінцевої мети навчання – забезпечення сформованості основ комунікативної та лінгвістичної компетенції учнів на рівні випускників початкових шкіл з українською мовою навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державний стандарт початкової загальної освіти // Початкова школа. – 2011. – № 7. – С. 1-18.
2. Учебные программы для общеобразовательных учебных заведений с обучением на русском языке. 1-4 классы. – К.: Видавничий дім «Освіта», 2012.

О.М. КОВАЛЕНКО. ПУТИ ОПТИМИЗАЦИИ ИЗУЧЕНИЯ УКРАИНСКОГО ЯЗЫКА КАК ГОСУДАРСТВЕННОГО В СОВРЕМЕННОЙ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ

Резюме. В статье раскрываются концептуальные подходы, положенные в основу создания нового поколения учебников по украинскому языку для школ с русским языком обучения.

Ключевые слова: начальная школа, учебник, государственный язык.

O.M. KOVALENKO. WAYS TO OPTIMIZE LEARNING UKRAINIAN AS STATE LANGUAGE IN MODERN PRIMARY SCHOOL

The summary. The article reveals concept approaches which form the basis for development of a new generation of Ukrainian language textbooks for schools with Russian as the language of instruction.

Key words: elementary school, textbook, the official language.

Рекомендовано до друку.

Д-р пед. наук, доц. Н.І. Богданець-Білоskalенко.

Одержано редакцією 21.02.2017 р.

УДК: 371. 214. 114: 82 (045)

О.Ю. ПРИХОДЬКО

ПРИНЦИПИ ІНТЕГРАЦІЇ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У КОНЦЕПЦІЇ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ (НА МАТЕРІАЛІ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ)

Резюме. У статті на основі нового Стандарту загальної середньої освіти, що одержав назву «Нова українська школа: основи Стандарту освіти», окреслено вектори розвитку Нової української школи (НУШ), обґрунтовано потребу викладання шкільних дисциплін на основі формування та інтеграції ключових життєвих компетентностей. На прикладі мовно-літературної освітньої галузі, зокрема в контексті уроків української літератури, запропоновано методіку моделювання проблемної ситуації на матеріалі окремих текстів, передбачених навчальними програмами з української літератури, що є сприятливими для формування ключових життєвих компетентностей.

Ключові слова: Нова українська школа, Стандарт освіти, ключові компетентності, інтеграція, мовно-літературна освітня галузь, українська література.

Переформатування української школи ХХІ сторіччя зумовлене глобалізаційними процесами, викликами сьогодення, перед якими опиняється молода людина в умовах постінформаційного простору. На сьогодні існує кілька дефініцій на позначення поняття нового типу суспільства, яке прийшло на зміну індустріальному, зокрема: суспільство «3-ї хвилі» або суперіндустріальне суспільство (О. Тоффлер), постіндустріальне суспільство (Д. Белл), суспільствознаць (П. Дракер), мережеве суспільство (М. Кастельс) [1, 44]. Йдеться про суспільство тотального засилля інформаційних і комунікаційних технологій, де обмін інформацією не має часових і територіальних кордонів. У такому суспільстві пріоритетними є культ знань і наукові дослідження, спрямовані на високотехнологічне виробництво. Це ставить високу планку конкурентоспроможності молодій людині – спочатку випускника школи, а потім – вишу.

У Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки зазначено, що «сучасний ринок праці вимагає від випускника не лише глибоких теоретичних знань, а і здатності самостійно їх застосовувати в нестандартних, постійно змінюваних життєвих ситуаціях, переходу від суспільства знань до суспільства життєво компетентних громадян» [5].

© О.Ю. Приходько, 2017